

עיוני הפרישה

שיעורו השבועי של מורנו המשגיח שליט"א

עיונים

מהני תשובה וכמו שכתבתי לעיל בפרשת בראשית (ד, ט"ז) "עכת"ד. אך לדעות שעשה תשובה והועילה תשובתו, עדיין צריך ביאור איך עזב אברהם את אביו. ובפרט לפי מש"כ המשנה למלך (פ"ד ממלווה ולווה ה"ד) שאף שאין חייב בכבודו של אביו רשע, מ"מ אסור לבזותו או לנהוג בו מנהג קלון בידים ואיך הניחו זקן והלך לו ויש בזה קלון (עיי' גבורת יצחק).

ג. ב'ספורנו' משמע שאברהם רצה לכבדו ולקחתו עמו, אבל **תרח לא רצה לצאת ולהיטלטל עמו** וז"ל הספורנו 'וימת תרח בחרן. ולא השתדל להשיג מה שכוונו להשיג בנסעם מאור כשדים ולא בא כלל אצל אברהם בהיותו בארץ כנען ובקראו שם בשם ה' עם כל גדולת שמו אז. והפך זה עשה לוט זמן מה ולכן זכה הוא וזרעו בחלק מה ממתנות אברהם, ולא זכו לזה שאר צאצאי תרח הקרובים לאברהם כמוהו או יותר" עכ"ל.

ד. המהר"ל ב'גור אריה' (שם) מתרץ שאף אם חייב הבן לכבד אביו רשע, כאן הכתוב פטרו מטעם מיוחד וז"ל "ויש בזה ענין נפלא מאוד... לומר כי אין כאן כבוד אביו, דכבוד אביו שייך כאשר הבן שייך ומתייחס אל אביו, וכאן לא היה אברהם נקשר עם תרח כאשר הבן מתייחס אל אביו, והיה אברהם התחלה, ומפני זה מקדים הכתוב מיתתו של תרח לומר כי ענין אברהם אינו נקשר עם אביו תרח כלל, רק היה תרח וכל חיייו וסלוקו - קודם לאברהם, ולפיכך הוצרך להקדים מיתתו לענין אברהם לומר לך שאינם מתקשרים זה עם זה, וזהו שאמר לך אני פוטר ואין אני פוטר אחר, פירוש לך שאין לך התקשרות עם אביו, ואין אחר בעולם שהוא פטור. ולא עוד אלא שאין מקדים - פירוש קודם לכן נזכר מיתת תרח להודיע כי לא די שאין התייחסות אברהם אל אביו להיות חייב בכבוד אביו, אבל יותר מזה - כאשר יזכור ענין אברהם מזכיר לפני זה מיתת אביו, שזה ראייה כי ענין אברהם הוא מתחבר אל מיתתו של תרח, כי מפני שהוציא הקדוש ברוך הוא את אברהם מתרח, וכל הדורות מנח עד אברהם לא נבראו אלא כדי להוציא את אברהם, שהוא עיקר בנין העולם, ולכן פטר הקדוש ברוך הוא את אברהם מכבוד אב ואם, שאין לו התייחסות אל האב כלל, בעבור שהוא בריאה אחרת, ולא שאין לו ייחוס אל אביו" עכ"ל הזהב.

ה. ה'אור החיים' הקדוש מתרץ באופן אחר וז"ל "וראיתי לפקוח עין בפרט אחד באברהם, איך עזב את אביו אשר יצא עמו בשבילו והלך לו, כי הלא תמצא כי תרח היה בן קמ"ג שנה בהפרד אברהם ממנו כי בן ס"ח שנה היה כשנולד אברהם, ובלכת אברהם ארצה כנען היה אברהם בן ע"ה שנה שאז עולים שני תרח קמ"ג והוא מת בן ר"ה שנה, ואין ראוי לאברהם להניח תרח אביו שיצא בשבילו וילך לו, והגם כי ה' אמר אליו לך לך, כבר אמרו (זוהר ח"א ע"ז): שה' אמר אליו לך לך כדעתך ללכת שהסכים על ידו, הראית כי אברהם מעצמו רצה ללכת.

ונראה כי טעם אברהם הוא שחשב בדעתו ששלמו ימי אביו כשהגיע לשנת קמ"ג הוסיף עליהם ה' שנים, כאומרם ז"ל (ב"ר סה יב) שידאג ה' שנים קודם זמן חיי אביו הרי קמ"ח שהם חיי נחור ובזמן זה הניחו והלך לו והסכים ה' על ידו ואמר לו לך לך והגם שחיה יותר אף על פי כן כיון שלא זכה לשנים הנותנים אלא בזכות אברהם, לא יתחייב אברהם להתעכב בשבילם ואולי שזה רמז ה' באומרם לך לך, פירוש לך ואינך חושש לשנים הנותנים כי לך הם, פירוש משלך ומדרשים הרבה בענין זה והפשט לא יופשט" עכ"ל הקדוש.

ו. ה'יערות דבש' ועוד מתרצים שמעיקר הדין לא נצטווה אברהם אבינו על כיבוד אב ואם, אלא שמצינו שאברהם קיים את כל התורה עוד קודם שניתנה ואפילו עירוב תבשלין כדאיתא בחז"ל, אך כל זה בהיותו בארץ ישראל כמו שהוכיח הרמב"ן, וכאן היה בחרן - בחוץ לארץ לכן לא חש לזה, ומ"מ חשב למראית העין שלא יאמר לו לזה הקדים הכתוב מיתת תרח.

ז. עוד תרצו, שאם אביו רשע מפורסם, לכו"ע אין מצוה לכבדו וכמו שמצינו בחזקיה שגירר עצמות אביו והודו לו חכמים (סנהדרין מו). וזה שכתבה עליו התורה 'מת' בעודו חי להודיע שרשע גמור ומפורסם הוא ולכן לכו"ע אין חיוב לכבדו לא בחייו וק"ו במיתתו.

וימת תרח בחרן (בראשית יא, לב)

רש"י במקום מקשה, הלא תרח עדיין לא מת ורק ששים וחמש שנה אחרי שיצא אברהם מחרן, מת תרח אביו, אם כן למה הקדימה התורה וכתבה כבר עכשיו שתרח מת? מתרץ רש"י וז"ל "שלא יהא הדבר מפורסם לכל ויאמרו לא קיים אברם את כבוד אביו, שהניחו זקן והלך לו, לפיכך קראו הכתוב מת. (ס"א ועוד) שהרשעים אף בחייהם קרוים מתים" עכ"ל. ועדיין הדבר צריך ביאור, אף שהתורה הקדימה לספר על מיתתו, מ"מ תרח היה חי באמת, ואיך עזבו אברהם ששים וחמש שנה לעת זקנותו והלך לו ולא כיבדו? ועוד הקשה בספר 'לווית חן' אף שהקדימה התורה מיתתו, יש חיוב כיבוד אב אף לאחר מיתה כמ"ש בקידושין (לא): 'מכבדו בחייו ומכבדו לאחר מותו'. ויש ליישב בכמה אופנים:

א. ה'שפתי חכמים' מתרץ שכאן היה לאברהם אבינו ציווי מיוחד וגזירת הכתוב של 'לך לך מארצך ומבית אביך' בעבור זה, שאין אני רוצה שתקח את אביך עמך, שלא תעשה עצמך טפל לאביך" עכ"ל. וכיון שאתה והוא חייבים בכבוד המקום, הוכרח אברם לעזוב את אביו ואף להשאירו שם ולא לקחת אותו יחד עמו. ומכל מקום חשב אברהם שיתחלל שם שמים למראית עין, לכן הודיעו ה' שיפרסם הציווי שהוא אמר לו לצאת ולכן כתוב בהמשך 'וילך אברם כאשר דבר אליו ה'" לומר שכולם ידעו שיצא על פי ה' ולא מרצון עצמו.

וכן משמע בב"ר (לט, ז) "אמר ר' יצחק אם לענין החשבון, מתבקש לו עוד ששים וחמש שנים, אלא מתחלה אתה דורש שהרשעים קרוים מתים בחיים, לפי שהיה אברהם מיוחד ואומר, אצא ויהיו מחללים בי שם שמים ויאמרו הניח אביו לעת זקנתו ויצא, אמר לו הקדוש ברוך הוא - לך אני פוטרך מכבוד אב ואם, ואין אני פוטר אחר, ולא עוד אלא שאני מקדים מיתתו ליציאתך" עכ"ל המדרש.

ויש להעיר על תירוץ זה מדברי הזוהר והובא באוה"ח כאן וז"ל "כבר אמרו (זוהר ח"א ע"ז): שה' אמר אליו לך לך כדעתך ללכת, שהסכים על ידו, הראית כי אברהם מעצמו רצה ללכת" אלא שה' הסכים עמו. ואיך רצה לעזוב אביו בזקנותו וללכת.

ב. יש לומר כיון שתרח אביו היה רשע, אין מצווה לכבדו כלל. וזה שדייק רש"י לומר 'לפיכך קראו הכתוב מת ורשעים בחייהם קרויים מתים' ולכן אין מצווה לכבדו כלל אף בעודנו חי כיון שהוא רשע וחשוב כמת, ואין לכבדו לאחר מותו, כיון שדין זה נאמר רק כשהיה האב צדיק בחייו. ובאמת נחלקו הראשונים והפוסקים בזה. עיי' שו"ע יורה דעה (הלכות כבוד אב ואם סימן רמ סעיף יח) וז"ל "ממזר חייב בכבוד אביו ובמוראו אפילו היה אביו רשע ובעל עבירות, מכבדו ומתירא ממנו". אמנם הרמ"א שם כתב "ויש אומרים דאינו מחוייב לכבד אביו רשע, אא"כ עשה תשובה (טור ומרדכי פ' כיצד ובהגהות מיימוני פ"ו דהלכות ממרים)". ולדעת הרמ"א אתי שפיר.

אלא שיש להעיר מסוף דבריו שכתב 'אלא אם כן עשה תשובה' דבכה"ג חייב לכבדו. אם כן הדק"ל שהרי מצינו שתרח עשה תשובה כמ"ש חז"ל (בב"ר לד ד) על הפסוק "ואתה תבוא אל אבותיך בשלום (להלן טו טו), בשרו שיש לאביו חלק לעולם הבא" שעשה תשובה. וכבר הקשה כן הרמב"ן (שם) ותירץ בב' אופנים וז"ל "ואולי כוונתם שעשה תשובה רק בשעת מיתתו, אבל ימיו היו כלם ברשע והיה קרוי מת ולשון רש"י, למדך שעשה תרח תשובה בשעת מיתתו. או שמא יש לו חלק לעולם הבא שאמרו חז"ל בזכות בנו - והיא הבשורה" עכת"ד. ועיי' ברד"ק (שם) שהוכיח שלא עשה תשובה בחייו וז"ל "והרי יהושע הנביא העיד עליו ואמר בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם תרח אבי אברהם ואבי נחור ויעבדו אלהים אחרים (יהושע כד, ב), ואילו היה בעל תשובה לא אמר עליו כן. ונו"ן מחרן מלופפת ודרשו בו להודיע, כי בחרון אף האל המיתו, שלא עשה תשובה" עכ"ל.

ובפרדס יוסף (שם) תירץ עוד "ואולי היה לתרח חטא חילול השם, שלא מועיל תשובה בלא מיתתו. עוד יש לומר דלא הועילה תשובתו, דבבן נח לא להצטרפות לקבלת העלון במייל באופן קבוע נא לשלוח את המילה "צרף" למייל: m0533157838@gmail.com

הקב"ה מצווה לנח לבנות את התיבה במידות האלו "וזה אשר תעשה אותה שלש מאות אמה ארך התבה, חמישים אמה רחבה ושלושים אמה קומתה, צהר תעשה לתיבה ואל אמה תכלינה מלמעלה" (שם טו). והקשו המפרשים הלא בדרך הטבע לא יכלו כל האנשים הבהמות והחיות והמאכל להיכנס בגודל כזה מועט לתיבה, על כרחך שהיה הכל בדרך נס מעל הטבע, ואם כן מדוע צווה הקב"ה מידות אלו דווקא?

והקב"ה מצווה לנח לבנות את התיבה במידות האלו "וזה אשר תעשה אותה שלש מאות אמה ארך התבה, חמישים אמה רחבה ושלושים אמה קומתה, צהר תעשה לתיבה ואל אמה תכלינה מלמעלה" (שם טו). והקשו המפרשים הלא בדרך הטבע לא יכלו כל האנשים הבהמות והחיות והמאכל להיכנס בגודל כזה מועט לתיבה, על כרחך שהיה הכל בדרך נס מעל הטבע, ואם כן מדוע צווה הקב"ה מידות אלו דווקא?

ידועים דברי הקדוש רבי שמשון מאסטרפולי הי"ד על דברי חז"ל (ב"ק כג:): "ארס נחש בין שיניו הוא עומד" בא לרמוז על הנחש הקדמוני שהוא שורש כל הרע בעולם, ולא כל התיבה 'נחש' יש בה רע, אלא שורש הרע מהאות ח' שעומדת באמצע, אבל האות נ' בתחילה והאות ש' בסופה, הם מכוחות הטוב למתק הרע ולהגבילו. וזה המכוון ארס הנחש 'בין שיניו עומד' בין האות ש' ונ'. וכן הדבר בכח הרע שלהם למעלה והוא סמא-ל לא כל התיבה שורשה רע, רק האות ס' והאות מ' הם שורש הרע והוסיף הקב"ה שם א-ל כדי למתק הרע ולהגבילו. נמצא שהאותיות שהם שורש הרע הם ח' מנחש וס' מ' מסמא-ל וביחד 'חמס'. וזה שאמר הקב"ה 'קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס' ודקדק לומר חמס ולא גזל, כדי לרמוז על שורש הרע שהתגבר ולא על עוון הגזל בלבד, והבן.

ומעתה רצה הקב"ה שיתגברו כוחות הטוב בעולם ויכבשו את כוחות הרע, לכן צווה לנח לבנות 'תיבה' שהמידות שלה יתקנו את 'התיבה' של כוחות הרע [תיבת נחש ותיבת סמא-ל]. ואלו מידות התיבה 'שלש מאות אמה ארוך התיבה' - כנגד האות ש'. חמישים אמה רחבה כנגד האות נ'. [מתיבת נחש]. ושלושים אמה קומתה - כנגד האות ל'. ואל אמה תכלינה מלמעלה - כנגד האות א' [מסמא-ל] ובזה יומתק הדין ויתגברו הרחמים בעולם. כן יזכנו ה' בקרוב ממש, אמן.

ויצל עולות במזבח (בראשית ח,כ)

ובתרגום יונתן פירש וז"ל "ובנייה נח ונסב מכל בעירא דכיא ומן כל עוף דכי ואסיק ארבע על ההוא מדבחה" מבואר שהקריב נח ארבע קרבנות, וצ"ב מדוע ארבע? וביאר הגאון רבי נתן גשטטנר צ"ל ע"פ דברי חז"ל במסכת ברכות (נד:): "אמר רב יהודה אמר רב: ארבעה צריכין להודות - יורדי הים, הולכי מדברות, ומי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים" כל אלו צריכים להביא קרבן תודה. וכשנתבונן! אצל נח היו כל הארבעה דברים יחד. ראשית כשיצא מהתיבה - נחשב 'יצא מבית האסורים'. כיון שהכישו האריה שאיחר את מזונו ונתרפא - חשיב 'חולה שנתרפא'. כיון שהיו מוקף י"ב חודש בחיות טרופות וניצל מהם - נחשב 'הולכי מדברות'. וכיון שירד מבול מים 'ותלך התיבה על פני המים' - נחשב גם 'יורדי הים'. מעתה חובה עליו להביא ארבע קרבנות תודה. תודה על כל נס! ודפח"ח.

לחדודי

א. ואתה קח לך מכל מאכל אשר יאכל (בראשית ו,כא) - וקשה מנין ידע נח להכניס לתיבה כמות אוכל ל"ב חודש, הלא הקב"ה לא הודיעו מראש כמה זמן ישהה בתיבה. ואם הכניס בלי מידה, כמה הכניס, ואיך היה מקום לכל הכמות שהכניס, וא"א שהיה בדרך נס, שהרי לא נצטווה על כמות כזו. והבן.

ב. וישלח את העורב... לראות הקלו המים (שם ח,ז), צ"ב למאי נפקא מיניה, הלא כל זמן שלא צווה אותו ה' לצאת, לא יכל לצאת כדמשמע להלן (ח,ט) ובפירושו הטור שם.

[אשמח לתשובות שיתפרסמו א"ה במדור לברורי, בטל' 0533157838 או במייל 0533157838@gmail.com].

לעדכוני, הארות והערות: 053-315-78-38/054-696-38-59

הפצת העלון וזיכוי הרבים לזכות ולהצלחת אוריאל דוד בן שולמית נ"ו שישוב לביתו לשלום שש ושמח במהרה

למה לא הביאו מקור לקבורה מפסוק 'ואל עפר תשוב?' - א. רבים ציינו לגמרא במס' שבת (קנב:) שדרשו פסוק זה על צדיקים 'שעה אחת קודם תחיית המתים' ולא על קבורה. ב. הגר"א שליט"א והרמ"ר שליט"א רצו לומר שמפסוק זה אין הכרח, שיש לפרשו על עצם הרקבון שאחר המיתה שהגוף נעשה עפר ולא על ענין הקבורה. אלא שלפ"ד קשה תחילת הפסוק 'עד שובך אל האדמה'. וכפל הענין בפסוק מורה גם על ענין הקבורה. ג. הגרש"י שליט"א תירץ ע"פ המדרש רבה (בראשית כ,י) "עפר אתה ואל עפר תשוב - אמר רבי שמעון בן יוחאי מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה כי עפר אתה ואל עפר תלך לא נאמר, אלא תשוב". ובגמרא בסנהדרין (מו:): "אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי רמז לקבורה מן התורה מניין תלמוד לומר כי קבר תקברנו מכאן רמז לקבורה מן התורה". וכיון שרשב"י בעל המימרא דרש פסוק זה לענין אחר, הוצרך להביא ממרחק לחמו. ודפח"ח.

מדוע במבול 'אשר בהרבה לא מתו' הלא כשאין אדם. מה צורך באלו? - א. רבים תרצו כיון שנשאר נח ובניו בתיבה, הניח את הדגים שלא ימותו. ועדיין צ"ב, הלא הפסוק 'אמחה את כל האדם' מנח גגם על המבול, ואולי בתחילה חשב ה' למחות הכל, ואחר שהתנחם בנח, הדיח את הדגים. ועדיין צ"ב למה רק את הדגים. ב. יש שתרצו ע"פ מה שחצונו בבריאת העולם שה' ברך את הדגים בנפרד בברכת 'פרו ורבו' (בראשית א,כב) ואולי עמדה להם ברכה זו יותר מכל שאר הבעלי חיים (עיין רש"י שם). ג. והר"מ רצאבי שליט"א תירץ שהשאיר את הדגים כמו שהם במים ולא שינה הטבע אצלם להענישם וגם לא עשה נס להצילם. והבן.

מוזר

כתב הרמב"ם בהלכות תעניות (פרק א. א-ג) "מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הצבור שנאמר (במדבר י') על הצר הצורך אתכם והרעותם בחצוצרות... ודבר זה מדרכי התשובה הוא שבזמן שתבוא צרה יזעקו עליה ויריעו ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן ככתוב (ירמיהו ה') עונותיכם הטו וגו' וזה הוא שיגורם להם להסיר הצרה מעליהם. אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקריית, הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים ותוסיף הצרה צרות אחרות" ה' ירחם. על אחת כמה וכמה במה שעלתה בימנו אי לאזנים שכך שומעות, הרגוים וטבוחים במיתות משונות גברים נשים וטף ובודאי מידת הדין מתוחה וחובתנו לשאול 'על מה עשה ה' ככה לעם הזה' ואיך אפשר להסיר מעלינו חרון אפו.

ושמעתי מאמור"ר רבי חיים ישראל שליט"א לעורך מה שכתב בזוהר בקדוש (חלק ב דף יב:) עה"פ "ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור" וז"ל הנורא שם "בשעתא דהווי פסקי ישראל מאורייתא [בשעה שהיו פוסקים להתורה] מיד ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור, הות נחתת מידת הדין לאסתחאה מדמא דישראל על עלבונא דאורייתא [יורדת מיד מידת הדין לרחוץ בדמם של ישראל על עלבון התורה] ונערותיה הולכות על יד היאור, אלין אומיא דאינון אזלין ורדפיין אבתרייהו [אלו האומות שהם הולכים ורודפים אחריהם] על יד היאור, על סבת עלבונא דאורייתא, ואינון דמורים בה דרפו ידייהו מינה [על סיבת עלבון התורה, והם שולטים במ שרפו ידיהם מן התורה].

אמר רבי יהודה, כל מלין דעלמא תליין בתשובה ובצלואת דצלי בר נש לקודשא בריך הוא, וכל שכן מאן דאושיד דמעין בצלותיה, דלית לך תרעא דלא עאלין אינון דמעין [אמר ר"י כל עניני העולם תלויים בתשובה ובתפילה שמתפלל האדם לקדוש ברוך הוא וכל שכן מי ששוף דמעות בתפילתו] מה כתיב ותפתח ותנארהו את הילד, ותפתח, דא שכנתא דקיימא עלייהו דישראל כאימא על בנין, והיא פתחה תדיר בזכותיהון דישראל, [זה השכינה שחופפת על ישראל כאמא על בניה והיא פותחת תדיר בזכותיהון של ישראל] כיון שפתחה, ותנארהו את הילד, ילד שעשועים דאינון ישראל, דמתחטאן קמי מאריהון בכלא, ומיד דמתחננן קמי קודשא בריך הוא הדרי בתשובה, ובכאן קמיה כברא דבכי קמי אבוי [כיון שפתחה ראתה את ישראל ילד שעשועים שמתחטאים כבן לפני אביו וחוזרים בתשובה ובוכים] מה כתיב והנה נער בוכה, כיון דבכי, מתתברי כל גזרין בישיין דעלמא [ובבכי הזה נשברים ומתבטלים כל הגזירות הקשות שיש בעולם] מה כתיב ותחמול עליו, אתער עלוי ברחמים ומרחם ליה... אמר רבי יהודה, לזמנא דאתי מה כתיב (שם ח) בבכי יבואו ובתחנונים אובילים, מהו בבכי יבואו, בזכות בכי דאם הילד שהיא רחל, יבואו ויתכנסון מן גלותא" עכת"ד.

מבואר בזוהר סיבת הטבח והמרחץ דמים שנעשה בעם ישראל, שרפו ידיהם מן התורה, והמתבונן יראה שהאסונות הגדולים של מלחמת יום כיפור ושמחת תורה, התרחשו בזמן שאין הרבה 'לימוד תורה!' אף שעסוקים במצוות 'מסביב לתורה' וענינים אחרים חשובים לאין ערוך. וכמו שאמרו בירושלמי (פאה א,א) ותלמוד תורה כנגד כולם - שנאמר "כל חפצין לא ישו בה - ואפילו חפצי שמים". עוד מבואר בזוהר שהתיקון וביטול הגזירות יהיה על ידי 'נער בוכה' לשוב בתשובה ולהתפלל בבכי ודמעות. וה' יראנו ניסים ונפלאות בקרוב ממש.